

Delo in zabava na Konarjevi kmetiji

Srečen je tisti, ki svoj dom ima, kjer je varno ognjišče. Rada se vračam tja, kjer me srce pokliče v čas prelepih dni. Opisala bom, kako smo včasih živeli na kmetiji, visoko pod gorami, v Planini pod Golico.

Doma nas je bilo deset otrok, pet fantov in pet deklet. Imeli smo zlate starše. Nista hodila v službo in tako sta bila ves čas doma. Ata je bil kmet, mama, ki je prišla iz Bohinja, pa je bila gospodinja in dobra kuharica. Pri delu je vedno pela. Starše smo otroci zelo spoštovali in jih vikali. Pri nas se je po domače reklo Pri Konarju, ker so imeli predniki konje in vole. Iz rudnikov pod Golico so prevažali rudo v dolino na Jesenice. Pri sosedu se je po domače reklo Pri Žlindru, ker so se predniki ukvarjali s taljenjem železove rude, pri čemer je nastala odpadna žlindra. Na njihovi kmetiji so našli veliko ostankov orodja, ki pričajo o rudarjenju. Pri nas smo imeli kovačnico, kjer smo prav tako našli ostanke, med katerimi je bila tudi »leščerba«. To je bila stara luč v obliki čolnička, s katero smo v temi zunaj svetili. V kovačnici so kovali železo in druge uporabne predmete za vozove. Na dvorišču so postavili ograjo, da so v njej podkovali konje in vole. Še danes je na našem dvorišču posebnost – velika pokončna skala, ki kot steber podpira vse ostrešje. Nanjo je oprt tram, ki podpira streho ter tla skednja, kovačnice in drvarnice. Tako je že tristo let, kolikor je stara hiša. Na koncu dvorišča stoji šupa, kjer je prostor za listje in steljo za živino. Vsako jesen smo ga grabili, a ga je cel kup odnesel veter, ki je zapihal iz Golice. Spet smo ga nagrahili na kup, naložili na voz in odpeljali domov v šupo. Potem smo zlezli na vrh listja na voz. Ko je odpeljal, nas je premetavalo po mehkem listju in vsi smo se smejali. Naša hiša stoji trdno na skali, kar se je izkazalo za dobro, ko je bil potres, saj ga nismo skoraj nič čutili. Tudi drugače ima naša hiša odlično lego, saj od jutra do večera nanjo sije sonce. Za dvojnimi vhodnimi vrati je velika veža. V glavnih vratih pa so bile še male duri. Tam skozi se je šlo ven, mimo svinjakov do stranišča »na štrbunk«, ki je stalo na koncu. V stranišču sta bili dve luknji, večja za odrasle in manjša za otroke. Pozimi je zapadlo toliko snega, da smo morali izkopati predor, da smo lahko prišli do stranišča. Snega je bilo nekaj metrov in danes je to kar težko verjeti. Pa je bilo res tako!

V veži se je jeseni vse predelovalo. Zeljnate glave smo ribali na »ta velike nože«. Otroci smo potem zelje tlačili z umitimi bosimi nogami v škafu »žehtneku«. V drugem lesenem škafu pa smo tlačili repo. Fižol smo prebirali pozimi. To smo delali skupaj stari starši in otroci. Celo zimo smo jedli zelje, repo, žgance, fižol in krompir. Za praznike pa smo imeli koline, da so bile na mizi tudi klobase in kakšen kos mesa. Za prašiče smo kuhali v velikem črnem kotlu, ki se je na sredini »prekucnil«, da smo lahko vsebino vzeli iz njega. Večinoma smo kuhali kolerabo, peso in korenje. Otroci smo se radi zbirali okoli kotla in jedli korenje, ki je bilo zelo dobro. Mama nas je potem okregala. Imeli smo tudi svinje, ki smo jih včasih gonili v Plavški Rovt k merjascu, da so potem imele mladičke. Ko so se skotili mali pujski, sva s sestro tri dni pazili, da jih svinja ni poležala. Takrat je bila zelo huda na nas otroke. Imela je tudi po 14 prašičkov naenkrat. Klali smo pa za božič. To je bil praznik! Enega smo zaklali za dom, enega pa za »lon« dobrim ljudem. Tako se je pač takrat plačevalo. Spomladi smo sejali žito: oves, ječmen in rž. Oves je bil za konje, rž pa za kruh. Ko je prišel čas žetve, so prišle žanjice pomagat. Delali smo snope in otroci smo jih znosili na kup. Potem so jih z lojtrnikom odpeljali v »stog« – kozolec, da se je posušilo. Otroci smo bili zadolženi, da smo žanjicam prinašali hruševo vodo. Nosili pa smo tudi »osunek«, nekakšen rog, v katerem je bila voda, da so lahko nabrusile srpe. Nazadnje pa je mama skuhalo belo kavo in ocvrla »fancovte«. Otroci smo bili res veseli in razigrani. Za žanjicami so prišli kosci in pokosili slamo. Snope žita smo pozimi na skednju »ošapali«. S cepcem smo udarjali po klasih, da se je izluščilo seme, ki smo ga potem presejali v velikih sitih – »retrah«. Na skednju je stal »mlin-pajkl« za čiščenje žita. Snop si vstavil od zgoraj in zavrtel, da je spredaj padalo seme, zadaj pa pleve (ostanki lupine in žita). Mlatilnico smo poganjali na roko. Otroci smo se obešali na ročaj, da je šlo lažje. Poleg skednja je bil ograjen prostor za pleve, ki smo mu rekli plevevnik. Pleve smo uporabili kot polnilo za blazine in žimnice. Bilo je mehko in toplo. Sejali smo tudi lan in ga želi. Po žetvi je moral tri tedne ležati na polju v bregu, da se je posušil. Otroci pa smo ga hodili na roko obračat. Pod hišo smo imeli »paštbo«, ki je bila zgrajena prav za ta namen. Zunaj smo skopali pravokotno jamo, na vrhu pa smo dali mrežo iz vrbovih in leskovih vej. Na to mrežo smo polagali lan. V jami smo zakurili.

Potem je bilo treba zelo paziti in obračati lan. To je znala le teta Mina. Iz vasi so prišli fantje, med njimi tudi harmonikar Johann, ki je poskrbel za dobro vzdušje. To je bil pravi domači praznik. Fantom so terice na zadnjo plat privezale rep iz lanu. Ko so fantje odšli v hotel Belcijan, so se jim tam smejali. Bilo je res lepo, saj so se zbrali ljudje iz cele vasi. Otroci smo se ob tem zabavali ter jim nosili pijačo in piškote. Nikoli nam ni bilo dolgčas! Glavice lanu smo potem otroci ločili od klasa tako, da smo jih potegnili skozi »rifle«. To je bil lesen stol z žicami ali dolgimi žebli, skozi

*Kopišarjeva Anica pri trenju lanu
okoli leta 2000, last K. Razingar*

katere si potegnil snop in osmukal glavice. Te smo potem imeli za prehrano bolne živine. Riflali smo vsi, tudi otroci. Potem so terice strle lan na terilnici, da so dobile predivo in ga zvile v klopčiče. Tako pripravljeno predivo so prišle predice prest na kolovrat. Predlo se je v izbi celo zimo. V hiši smo imeli statve, na katerih so potem tkali platno, ki je bilo sivkasto-rjave barve. Pozimi smo nato lanene izdelke belili in prali. V škafo smo namočili rjuhe. V platneno vrečko smo nato dali bukov pepel. Namočeno žehto smo potem drgnili in menciali na ribežnu. S seboj smo imeli vedno kanglico vroče vode, da smo si pogreli roke. Potem smo na roke splakovali rjuhe v potoku. Voda je tekla naprej na žago in mlin. Bila je res čista. Tako smo obelili sive lanene rjuhe, da so postale snežno bele. Iz platna smo delali rjuhe, zavese, prte in servete. Vogale smo dodatno utrdili s pleteno kito, ki smo jo spletli s pomočjo čolnička.

Poleti pa se je kosilo. Najprej smo pokosili doma, potem pa smo šli kosit na rovt. Rovtu se je reklo Pront. Oddaljen je bil več kot pol ure hoda v breg. Fantje so šli kosit že ob štirih zjutraj. Mama so jim skuhali žgance, zabeljene z zaseko, zraven pa belo kavo – projo. Ko je posijalo sonce, smo prišla dekleta. Obračale in raztrosile smo pokošeno seno, da se je sušilo. Potem smo vsi skupaj seno spravljali v kupe. Nabasali smo ga v nosilne rjuhe, ki smo jih morali nesti vrh hleva »na petre«. Rjuho smo si obesili na glavo in potem smo jo nesli po lestvi

na vrh. Če si bil neroden, ti je padla na tla in si si jo moral ponovno nadeti ter dokončati nalogo. To je bilo zelo težko. Listje smo nabasali tudi na vejo. Brat je za ta namen nasekal velike smrekove ali bukove veje, da smo nanje nabasali seno. Potem pa je šlo kot hudir po bregu navzdol. Če si bil nepreviden in si padel s kupa sena, te je veja dobila podse. Pri tem opraviu je bilo veliko vpitja in smeha za nas otroke. Nosili smo vodo iz studenca in »hrušovo vodo« za žejo. To je bil neke vrste kompot iz suhih hruškovih in jabolčnih krhljev. Veliko smo pili in vsi smo dobili golšo, ker je bilo v vodi veliko apnenca. Brat je pri šestnajstih letih umrl zaradi »kromfa«. Opoldan so nam mama prinesli kosilo v Pront. Včasih smo ga šli otroci kar sami iskat. Ker smo bili lačni, je bilo tako dobro »za umret«. Po kosilu smo nabasali seno na »žlajfe« – voz, ki je imel spredaj kolesa, zadaj pa je drsel po tleh, da se ni prevrnil z brega. Eden je šel na voz in z vilami na dva roгла podajal seno. Ko je bil voz nabasan, smo dali na sredo dolg lesen kol – »žrd«, da je držal seno. Dodatno so ga še prevezali s »ketno«. Doma je bilo treba spet seno spraviti »na petre«, kjer smo ga otroci tlačili. To je bilo res zabavno. Na »očjaku« – hlevu za ovce, smo pozimi delali rezanico v dolgem koritu na nogah, ki je imelo na enem koncu veliko kolo z ročajem. Bilo je kar težko pripraviti rezanico za konje. V korito smo dali »mlako«, slamo in seno, iz njega pa dobili čisto drobno mleto mešanico, ki smo jo mešali med seno.

Jeseni smo pospravljali otavo. Najprej smo jo izpod dreves znosili na sonce, ki ni bilo več tako močno, da se je posušila.

Celo zimo smo žagali drva, ki smo jih potrebovali za kurjavo. V kuhinji smo imeli štedilnik na drva, v izbi pa kmečko peč. Poleno smo dali na stojalo – »kozo« in ga razžagali z ročno žago. Žagala sta vedno dva. Eden je stal na eni strani, drugi na drugi in potem sta vlekla vsak k sebi. Pozimi, ko je zapadlo veliko snega, smo porabili veliko drv. Naša kmetija je stala na samem. Ata je zjutraj z volom napravil v snegu pot, da smo lahko odšli v

Kristinina sinova s posmuklami (sankami), last K. Razingar

šolo. Pozneje smo se naučili smučati in tako odšli v šolo na Jesenice. V Rovtah smo imeli tudi skakalnico »v Kajžah«, kjer so skočili celo do 42 metrov. Imeli smo tudi sankaske tekme. V Kopišarjevem salonu pa smo imeli tudi kino. Tam je bila velika dvorana, kjer so prirejali mitinge in gasilske veselice ter uprizarjali igre, na primer Goliške plazove. Vsi otroci smo bili pri gasilcih. V šolo v Rovtah smo hodili do četrtega razreda. Učiteljice so nas veliko naučile in pripravile tudi za nastope na proslavah. Spominjam se prireditve miss narcis, ko je bila velika povorka, na kateri so prikazali stare običaje. Grabili so seno, podkovali konja ... Na kočiji smo bili vsi v narodni noši, najlepše domačinke pa so postale miss narcis in zaslovele daleč naokoli. Igral je ansambel Lojzeta Slaka. V gasilskem domu je bila »vinska trgatev«. Po stropu so obesili grozdje. Fant je moral dekle pri plesu toliko privzdigniti, da je lahko odtrgala grozd. Res je bilo zabavno. V hotelu Belcijan smo imeli ples, kjer smo veliko plesali. Ustanovili smo tudi folkloro. Bilo je nepozabno. Mama so mi pa zmeraj rekli: »Bodi vesela in vse ljudi rada imej!« Ko v večernih urah zazvoni večerni zvon in se vse umiri, pridejo na dan spomini iz mladih dni. Jutro pa spet vse prebudi in sonce zablešči čez zelene poljane. Takrat si mislim, da je to najlepši kraj na svetu z dobrimi ljudmi in prelepim narcisnimi poljanami.

Kristinine sestre na Prontu maja leta 1960, last K. Razingar

